

EMINESCU ȘI ARGHEZI, ÎNTÂLNIRE ÎN PLANUL SACRU AL CUVÂNTULUI

Adina-Gabriela CERNOSCHI*

Motto:

„Pășii încet cu grije tăcute, feții mei
Să nu-i călcați nici umbra, nici florile de tei.
Cel mai chemat s-aline din toți și cel mai teafăr
Și-a înmuia condeiul de-a dreptul în luceafăr.”
(Tudor Arghezi, *Inscripție pe amfora lui*)

Cuvinte cheie: *M.Eminescu, T. Arghezi, poet, poezie, limbaj liric.*

Keywords: *M.Eminescu, T. Arghezi, poet, poetry, lyrical language.*

Abstract: *M.Eminescu and T. Arghezi poets bet their writings suggestiveness verb and euphony of the verse, the fact is that both poets have exceeded era, both were and were extended beyond the literary currents of the time, both trying new reconfiguration of reality and both succeed, because both are found in the plane's sacred word, which he so nobly serve.*

Eminescianismul și eminescialitatea reprezintă paradigma despre care se vorbește adesea în lirica românească, e amprenta pe care Eminescu și-a pus-o pe fiecare creator de vers. Reper pentru mulți dintre poeții ce l-au urmat, Eminescu a devenit un model literar, conștient sau inconștient, pentru toți cei care au făcut din vers un destin; ecoul poeziei sale s-a reflectat în motive, în atmosferă, în elemente paratextuale, în structură stilistică, în sugestie, în prozodie sau chiar în armonia multor stihuri ce au văzut lumina tiparului după moartea sa. Marin Mincu surprinde foarte bine personalitatea proeminentă a lui Eminescu, definindu-l într-un articol publicat în 1982 drept un poet național - „ctitorul unei patrii literare ... ce a sintetizat toate formele și structurile”, considerând că „așa cum există o patrie literară a lui Dante, așa există și patria literară a lui Eminescu”.⁷²⁹ De aceea, orice creator de vers de după Eminescu este raportat mai întâi la el și apoi caută să se identifice elementele specifice universului său.

Critica tradițională și modernă, preocupată de conturarea și articularea universului liric arghezian, a suspectat pertinent sau exagerat, relațiile cu liricul eminescian. În 1927, când Arghezi (un admirator declarat a lui Eminescu, singur își mărturisea rădăcinile în paradigma eminesciană) publica primul volum de „Cuvinte potrivite”, critica literară s-a grăbit să-l orienteze fie spre autorul Luceafărului, fie mai curând într-o secretă rivalitate cu acest, așa cum afirma cu malițiozitate Șerban Cioculescu. Eugen Lovinescu și Vladimir Streinu consideră că s-a identificat de

* Profesor, Școala „Alexandra Nichita” Vaslui.

⁷²⁹ Mincu, Marin, *Textualism și autenticitate*, Editura Pontica, Constanța, 1993.

timpuriu în lirica argheziană coexistența unei componente eminesciene, în special în erotica elegiacă. Ov. S Crohmălniceanu vede în lirica lui Arghezi „un univers în dependență eminescian”⁷³⁰. P. Constantinescu și G. Călinescu îl percep pe Arghezi drept primul creator concurent cu cel eminescian. Mai târziu, Ioana Em. Petrescu merge pe opinia lui Șerban Cioculescu și consideră opera argheziană drept „o mare replică dată eminescianismului din chiar interiorul ei și nu o modificare structurală a relației eu-lume-text, care să atragă o modificare a tipului de poetică. Universul lui Arghezi e opus celui eminescian prin materialitatea limbajului, prin componența ludică a poeziei sale și prin interesul pus asupra lumii reale în aspectele ei triviale.”⁷³¹

Dar așa cum marii artiști sunt legați chiar și prin elemente contradictorii, fire nevăzute relaționează universul liric al lui Eminescu de lumea poetică a lui Arghezi. La o analiză atentă a scrierilor celor doi poeți, punând în paralel unele texte din volumul de debut al poetului psalmilor cu poeme ce tratează tema iubirii și a naturii la Eminescu, sesizăm similitudini în ceea ce privește construcția versului, atmosfera creată, unele motive recurente și unele tehnici în modul de comunicare a mesajului. Astfel, într-una dintre poeziile intitulate *Creion*, debutul textului („Vino joc de vorbe goale”) coincide cu primul vers din cunoscutul poem eminescian *Dorința*, iar atmosfera elegiacă și melancolică din creațiile argheziene rezonază cu cea din textele eminesciene *Lacul*, *Floare albastră*, *Călin (file din poveste)*. În ambele texte natura devine cadru de desfășurare a întâlnirii perechilor de îndrăgostiți (izolați de lumea înconjurătoare – „Suntem singuri” și „Vom fi singuri, singurei”). Poemele sunt asemănătoare și în ceea ce privește structura ideatică – ambele se deschid cu replicile măștilor feminine ale eului liric și în ambele poezii iubirea este doar un vis. Iubita din poemul arghezian e aceeași prezență diafană și intangibilă, a cărei frumusețe și al cărei farmec sunt aureolate de „ploaia picăturilor de rouă”, așa cum la Eminescu „ploua cu flori de tei”.

Elementele universului cosmic și cele ale universului teluric se încadrează în tipicul cadrului eminescian, recognoscibil în multe poeme ale eroticii argheziene – *Melancolie* – „Când se tulbură-n fund lacul”, *Miez de noapte* – „Scapără frumoșii teferi/Sumedenii de luceferi”. Eul liric este singur și nu găsește nici măcar în prezența iubitei completare – finalul poemelor *Creion* și *Floare albastră*. În ceea ce privește atmosfera comună în care natura devine ostilă eului liric, remarcăm creațiile *Adâncă mare* și *Marină*.

Se constată deasemenea și un eminescialism explicit la nivelul titlurilor din volumul publicat în 1927, dar și la nivelul temei (efemeritatea sentimentului, neîmplinirea în planul înalt al iubirii) – *Melancolie*, *Miez de noapte*, *Se bate miezul nopții*.

Referitor la limbajul celor două universuri lirice, Vladimir Streinu nota apropierea acestora „Eminescu își trage originalitatea limbii sale din cronici și hrisoave de voievozi; Arghezi – din ceasloave sau cazanii, câteodată ereticești” și apreciind în aceeași măsură pe amândoi, criticul nota într-o manieră metaforică că la

⁷³⁰ Ov. S Crohmălniceanu, *Tudor Arghezi*, Editura de Stat pentru literatură și artă, 1960.

⁷³¹ Ioana Em. Petrescu, *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, Editura „Viitorul Românesc” București, 1998.

Eminescu găsim uneori „ceva arghezian și la Arghezi ceva eminescian”. Punând în relație aceste observații cu poeme aparținând celor doi mari lirici, decelăm în poezia *Dedicație*, aceeași atmosferă redată fidel printr-un vers, cu cea din *Peste vârfuri*: „Visez o dragoste suavă / O sărutare lină, rece / Cum simt molifții din dumbravă / Când peste dâșii luna trece”.

O „traducere” în limba lui Arghezi (abordare mai sobră a temei) a poeziei *Departate sunt de tine* par a fi poemele *Cenușa visărilor* și *Doliu*. În ambele texte argheziene descoperim aceeași fascinație pentru spectacolul halucinant al antitezelor. Poemul eminescian *Singurătate* este o sinteză a liricii argheziene organizat prin sentimentul puternic al melancoliei, prin iubirea nemulțumitoare, prin solitudinea eului liric și chiar prin motivele biblice. Cele din urmă nu au însă consistența din opera argheziană, ele fiind în opinia Ioanei Em. Petrescu, „simple vocabule ale discursului poetic”. Și în ultimele poeme publicate de Arghezi există elemente ce amintesc de Eminescu. Asemenea elegiilor erotice din anii colaborării la „Viața românească” și la „Viața socială”, aceste scrieri din urmă au tonalitatea melopeică a unor poezii precum *Să-și cer un semn iubit* sau *Despărțire*. E vorba de poemele lui Arghezi – *Scrisoare* și *Ecourile* – acestea: „Aveai un fel de noapte în ochi și-un fel de glas / Că-n luptă de-a șoptitul, pe seară m-ai rămas”, „Te-ai împletit pe strune, ca iedera subțire, / Și le-ai adus prisosul adaos de simțire. / Nu știi de cântă harpa, când noaptea mi-o sărută / Sau freamăt-ți tu-n vibrarea ei gemută”

În ceea ce privește poezia de inspirație religioasă, Ioana Em. Petrescu constată că „Mitul (creștin) nu e pentru Eminescu decât o proiecție a gândirii umane care încearcă să prindă prin ele eternitatea.”⁷³² Ca și Arghezi, Eminescu a reținut însă din mitul creștin câteva elemente sacre ce au devenit în opera sa vocabule ale discursului poetic. Imaginea lui Cristos, părăsit de Tatăl ceresc (mai puțin patetică și mai puțin umană, decât aceea argheziană – *Duhovnicească*) se asociază cu ideea generală a divorțului dintre mit și credință (Dumnezeu și om) sau cu imaginea de spirit părăsit de Ideea lui Napoleon din *Memento Mori*. La Eminescu există Demiurgul, la Arghezi apare Dumnezeu. În această serie de poeme asemănarea e mai mult de ordin lingvistic și mai puțin de ordin ideatic – câmpul semantic religios creează la Eminescu atmosfera thanaticului.

Marin Mincu vorbea despre „un eminescianism pamfletar”⁷³³ la Arghezi, atunci când poetul blestemă sau devastează precum Eminescu din *Scrisoarea III*, sau Eminescu din *Doina*. Ideea pare să fie corectă dacă este susținută și de ceea ce spunea însuși poetul „Florilor de mucigai” despre poetul junimist: „Eminescu e un pamfletar. Satira lui e o răzvrătire de biruință împotriva vieții”.

Cert este că ambii poeți au pariat în scrierile lor pe sugestivitatea verbului și pe eufonia versului, ambii și-au depășit epoca, ambii au aparținut și s-au extins peste curentele literare ale vremii, ambii încearcă noi reconfigurări ale realității și ambii reușesc, pentru că amândoi se întâlnesc în planul sacru al cuvântului, pe care-l slujesc cu atâta noblețe.

⁷³² Ioana, Em. Petrescu, *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, Editura „Viitorul Românesc” București, 1998.

⁷³³ Marin Mincu, *Paradigma eminesciană*, Pontica, 2000.

BIBLIOGRAFIE

- Tudor, Arghezi, *Versuri*, Editura Minerva, București, 1988.
- Mihai, Eminescu, *Poezii*, Editura Minerva, București, 1988.
- Mincu, Marin, *Textualism și autenticitate*, Editura Pontica, Constanța, 1993.
- Petrescu, Ioana, Em., *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, Editura „Viitorul Românesc” București, 1998.
- Micu, Dumitru, *Lecturi și păreri*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978.
- Cioculescu, Simona, *Șerban Cioculescu despre Tudor Arghezi*, în revista „România literară”.
- Cioculescu, Șerban, *Introducere în poezia lui Tudor Arghezi*, Editura Natură și Cultură, București, 1946.
- Crohmălniceanu, Ov. S., *Tudor Arghezi*, Editura de Stat pentru literatură și artă, 1960.
- Mincu, Marin, *Paradigma eminesciană*, Pontica, 2000.